

на които само може да се отдаде грамотността на селянигъ въ Русия, сж дѣло на земствата. Въ това отношение тѣ сж създали вече типъ на училище, „земская школа“, което напълно подхожда на нашето народно училище. Главнигъ стрѣмления на земствата въ това направление сж били отъ една страна, колкото се може народната просвѣта да става свободно дѣло на автономнигъ организации, тѣмъ самитѣ прѣди всичко, отъ друга страна, колкото се може повече учащи да се привличатъ въ школитѣ било принудително, чрѣзъ обязательното обучение, било чрѣзъ облекчения за свършившигъ училището въ войската, било чрѣзъ прѣмахване на тѣлесното наказание за послѣднитѣ.

Въ първата посока сж се борили училищнигъ настоятели да се увеличатъ на брой, назначението и уволняването на учителитѣ въ народнигъ училища да става изключително отъ училищнигъ настоятелства. Съ сжщата посока тѣ сж се стрѣмили да съсрѣдоточатъ въ рѣшитѣ си всичкото начално образование, като го взематъ отчасти изъ рѣшитѣ на министерството, отчасти изъ вѣдомството на инородческитѣ вѣроизповѣдни общества.

Въ втората посока, да увеличатъ числото на учащигъ се, земствата сж издигали всѣкого. — Владимирското земство още въ 1873 г. — *принципътъ за всеобщето обязательно първоначално обучение*, на която почва сж срѣщали най-голъма опозиция отъ правителството. Въ тоя принципъ земствата сж съглеждали идеалътъ си въ областта на народната просвѣта. За да стане най-ясно поведението на правителството по тоя въпросъ, ще приведа забѣлжката, която Царьтъ е направилъ върху тѣждествено едно ходатайство на Воронежкото земство въ 1898 г., т. е. 25 години слѣдъ ходатайството на Владимир. земство. Тя гласи: „Надѣюсь, что Губернское земское управление трезво отнесется къ подобному увлеченію“.

Слѣдъ създаването на каква-годѣ грамотность земствата считаха, че е необходимо да се създадатъ народни библиотеки и да се устрояватъ народни четения. И еднигъ, и другитѣ сж допуснати, обаче въ библиотекитѣ не може да има всичкитѣ на руски напечатани книги, а допуснатитѣ отъ специаленъ отъ администрацията съставенъ списъкъ. Народнигъ четения ставатъ подъ контрола на Губернската администрация. Земствата сж проявили инициатива и да печататъ на свои срѣдства популярни книги и цѣли библиотеки, на което правителството не е гледало съ добро око и подъ отчаяното противодѣйствие на частнигъ издатели, то е обяснило напоследъкъ — 1901 г. — че земствата не могатъ да издаватъ други лит. произведения, освѣнъ ония, които сж допуснати въ особенитѣ списъци за народнигъ библиотеки, читални и училища.

Въ областта на *Народното Здраве* земствата разходватъ най-голъмата частъ отъ приходитѣ си — около 27%. Въ заслуга на земствата е покриването на цѣла земска Русия съ образцови болници и амбулатории, популяризирането на медицината и оздравяването на заселенигъ мѣста, главно селата. И въ това стношение „земская больница“ и „земскій врачъ“ сж типове, специални руски културни продукти.